

MİZAHİ BİR ANLATI TÜRÜ OLARAK “YÂRENLİK”LER*

“Yârenlik” as a Form of Humorous Narration

Dr. Öğr. Gör. Asuman GÜNEŞ ULUS**

ÖZ

“Dostça konuşmak”, “sohbet etmek”, “sözle yapılan hafif şaka” olarak tanımlanan “yârenlik”; halk arasında, sonunda nükteli bir ifadeye yer verilen gülünç konuşma ve anıların anlatımı için kullanılmaktadır. Fıkraların oluşumuna da kaynaklık eden yârenlik anlatılarında güldürme, önde gelen bir özelliktir. Güldürmenin yanı sıra herhangi bir konuyu, düşünceyi açıklamada, örnekletmede kullanılabilecek türden olan yârenlikler “teselleme” olarak adlandırılır. Diğer halk edebiyatı türlerinde olduğu gibi yârenlik anlatıları da doğrudan ya da dolaylı şekilde eğlendirme, rahatlatma, dostluğu ve beraberliği güçlendirme, eleştirme ve eğitime işlevlerine sahiptir. Köy gibi küçük bir çevrede yaşanmaları ve anlatılmalarından dolayı, tesellemelerde olduğu gibi yârenliklerin de gerçek kahramanları, anlatıcılar ve dinleyiciler tarafından doğrudan ya da gıyaben tanınır. Yârenliklerde gülünçlük üstünlük, uyuşmazlık ve rahatlatma teorileri dâhilinde açıklanabilecek unsurlara bağlıken diğer taraftan anlatı kahramanının gerçek ve özgün kişiliği de önemli bir gülme unsurudur. Bu anlatıların, kahramanlarının tanınmadığı bir ortamda da anlatılması, olay ya da durumun öneminin öznenin önüne geçtiğinin ve daha büyük bir çevreye hitap ettiğinin göstergesidir. Bu niteliği taşıyan yârenlik ve tesellemeler, fıkraya dönüşmeye daha uygundur. Ayrıca, yârenliklerde genellikle amaç olan güldürücü özellik, teselleme ve fıkrada daha çok araç olarak kullanılır. Anlatı, gerçek kahramanlarının yanı sıra ele alınan olay veya durumun da önemini kaybedip unutulmasına rağmen, içerdiği ders ya da fikir bakımından unutulmadığında ise atasözüne dönüşür. Dolayısıyla yârenlik anlatılarının yalnızca fıkralara değil, atasözü ve deyimlere de kaynaklık ettiği söylenebilir. Yârenlik anlatıları, ortaya çıktığı yörenin dışından kimselere anlatıldığında, yayımlanmak üzere köy gazetesine gönderildiğinde veya sosyal medyada paylaşıldığında, anlatıcının yapmış olduğu yorum ve açıklamalar olarak tanımlanan ara sözler de artmaktadır. Bu durumda anlatıcı, özellikle giriş bölümünde, konuya yönelik bilgilendirici ifadelerle yer verme gereksinimi duymaktadır. Günlük yaşamda kendiliğinden, doğal olarak ortaya çıkan bu güldürücü nitelikteki konuşma ve anıları içeren yârenlik anlatıları; gerçek kişi, olay ve durumları konu almasından dolayı, anlatıldığı köy ya da yöredeki yaşam şekillerini, hayat şartlarını, ortak duyuş ve düşünüş tarzını; kısacası kültürü ve sosyoekonomik durumu doğrudan yansıtır. Anlatılarda kullanılan sözcükler, seslenme şekilleri, ifade kalıpları yörenin ağız özellikleri hakkında veriler sunarak bu alandaki çalışmalara kaynaklık edebilir. Kimi yârenlikler, değişen sosyal şartlara ve zamana bağlı olarak yok olmaktadır. Bu bakımdan halk edebiyatının yanı sıra kültür tarihi araştırmalarında da bir kaynak olabilecek bu anlatıların derlenmesi ve incelenmesi büyük önem taşımaktadır. Kırşehir’in Mucur ilçesine bağlı Dalacı köyü, yârenlik anlatımının yaygınlığı ile dikkat çekmektedir. Köylülerin “Dalacı Gazetesi”ne göndermiş olduğu yârenliklerden 155 tanesi kitap hâline getirilerek “Yârenlikleriyle Köyümüz Dalacı-1” adıyla yayımlanmıştır. Çalışmamızda, bu kitapta yer alan yârenlikler, mizahi özellikleri bakımından incelenmiş, onları teselleme ve fıkradan farklı kılan nitelikler hakkında tespitlerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler

Halk mizahı, yârenlik, fıkrâ, sözlü tarih, kültür.

ABSTRACT

Described as having a friendly chat, conversing and verbally mild humor, “yârenlik” colloquially denotes humorous talk and narration of memories with a witty punch line at the end. Amusing is a central quality in narration of yârenlik that serves as an origin of anecdotes. The form of yârenlik that not only amuses but also helps recount and exemplify a subject matter or a notion is called “teselleme”. As it is the case in other folkloric forms of literature, the narration of yârenlik also serves to directly or indirectly entertain, relax, foster friendship and solidarity, criticize, and educate. Since they are set and narrated in small villages, narrators and audience are acquainted directly or only by name with the true protagonists of yârenlik as it is the case for the forms of teselleme. While the ridiculousness of the “yârenlik” depends on the elements that can be explained within the theories of superiority, incongruity and relaxation, on the other hand, the real and original personality of the narrative hero is an important element of laughter. The narration to the audience who are not acquainted with protagonists is a token of how the story or the state of things is more important than the subject, appealing to a larger group of people. Such forms of yârenlik and teselleme are more convenient to be mor-

* Geliş tarihi: 22 Şubat 2021 - Kabul tarihi: 3 Aralık 2022

Güneş Ulus, Asuman. “Mizahi Bir Anlatı Türü Olarak ‘Yârenlik’ler” *Milli Folklor* 136 (Kış 2022): 168-179

** Gazi Üniversitesi, TÖMER, Türk Dili Bölümü, Ankara/Türkiye, asugunes@gazi.edu.tr,

ORCID: 0000-0003-3058-3799

phed into an anecdote. In addition, amusing, which is typically the purpose of yârenlik, serves rather as a means for teselleme and anecdotes. What is narrated turns into a proverb when its message or the lesson learned from it does not sink into oblivion even though true protagonists, the story itself or the state of things are no longer relevant and thus forgotten about. Therefore, one can argue that the recounts of yârenlik provide an origin for proverbs and idioms. When recounted to people who are not from where it originates, yârenlik brings about additional comments and statements by the narrator if it is released in a rural newspaper or posted online on social networks. In this case, the narrator feels the need to include informative statements about the subject, especially in the introduction. Incorporating such humorous talk and memories that are spontaneously formed in daily life, the recounts of yârenlik directly portray the lifestyles of the village or site where they are set, their living conditions, common perceptions and views, namely their culture and socioeconomic state as they are based on true characters, events, and situations. The wording, the forms of addressing, and patterns of expressions are likely to offer insight into the local dialect and serve as a basis for further studies. Some “yârenlik”s disappear depending on changing social conditions and time. From this point of view, it is of capital importance to compile and review such recounts that may serve as an origin for cultural and historical studies as well as folk literature. Dalakçı village of Mucur district of Kırşehir draws attention with the prevalence of the expression of “yârenlik”. 155 of the “yârenlik”s that the villagers sent to the “Dalakçı Newspaper” were made into a book and published under the name “Yârenlikleriyle Köyümüz Dalakçı-1”. In our study, the “yârenlik”s in this book have been examined in terms of their humorous features and determinations have been made about the qualities that make them different from “teselleme” and anecdote.

Keywords

Folk humor, yârenlik, anecdote, oral history, culture.

Giriş

Nükteli ifadelerin yer aldığı dostça konuşmaların, anıların anlatımı olan yârenlikler, fıkraların çekirdeğini oluşturan anlatılardır. Türk Dil Kurumunun sözlüğünde “yârenlik etmek”, “ahbapça, dostça konuşmak, sohbet etmek” şeklinde tanımlanmıştır. İbrahim Erbaş, “Kırşehir Dalakçı Köyü Sözcüğü-Folklor-Geçmiş Günler” adlı kitabında yârenlik sözcüğü hakkında şu bilgiye yer verir: “*yârenlik: Sözle veya el ile yapılan hafif şakalara denilir. Yârenlik. Yapılan şakalaşmalara da yârenleşmek denilir.*” (Erbaş 2015: 307).

Türk toplumunda gelenekleşmiş sohbet toplantıları bulunmaktadır. Günümüzde de Türkiye’nin pek çok yerinde bu sohbet geleneğinin değişik adlarla sürdürüldüğü görülmektedir (Atlı 2018: 88). Ahilik teşkilatının bozulması ve dağılmasından sonra, Anadolu’nun çeşitli bölgelerinde bu geleneğin devamı niteliğinde ve birbiriyle benzer özelliklere sahip kurum ve gelenekler ortaya çıkmıştır. Günümüzde hâlen yaşatılan bu kurum ve gelenekler; Şanlıurfa’da “Sıra Gecesi”, Çankırı, Manisa ve Kütahya’da “Yâren”, Elazığ’da “Kürsübaşı” ve Balıkesir’in Dursunbey ilçesinde “Barana” adıyla anılmaktadır (Ekici vd. 2013: 54). Yâren sohbetleri de, yârenlik teşkilatı ve yâren meclisine bağlı olarak Orta Asya’dan Anadolu’ya uzanmış bir Türk geleneğidir.

Bu çalışmanın amacı, yârenliklerin geleneksel yâren sohbetlerinden farklı olarak söz şakası ya da nükteli konuşma niteliğinde başlı başına bir anlatı türü olduğunu, teselleme ve fıkra anlatılarına kaynaklık ettiğini göstermek; mizahi özellikleri, ortaya çıkış şekilleri, aktarılma biçimleri ve işlevleri hakkında bilgi vermektir. Çalışmada, Kırşehir’in Mucur ilçesine bağlı Dalakçı köyünde anlatılan, zaman zaman köyün gazete ve dergisinde yayımlanan yârenliklerin bir araya getirildiği “Yârenlikleriyle Köyümüz Dalakçı-1” (Köksal vd. 2020) adlı kitaptaki 155 anlatı metni incelenmiş, örnek anlatılar üzerinden tespitlerde bulunulmuştur. Bu doğrultuda, öncelikle mizah kavramı ve mizahın işlevlerine değinilmiş, sonra da yârenlik anlatılarının özellikleri, teselleme ve fıkra türleriyle karşılaştırılarak açıklanmaya çalışılmış, örnek yârenlik anlatılarına yer verilmiştir. “Sonuç” bölümünde ise konuyla ilgili bir değerlendirme yapılmış ve önerilerde bulunulmuştur.

Mizah

Mizah (gülmece), komik olanın doğrudan kendisi değil, onun belli bir amaca yönelik olarak gösterilmesi, kullanılmasıdır. Başka bir ifadeyle, güldüren her şey mizah değildir; ancak güldüren şeyin bir amaç doğrultusunda ifadesi, sunumu, gösterimi ve bunların bir edebî estetik mesafe ile gerçekleştirilmesi mizahtr.

Günümüze değin, insanların nelere ve neden güldüklerinin sorusunu yanıtlayan pek çok araştırma, çalışma yapılmıştır. D. H. Monro, mizah kuramlarını; “uyuşmazlık”, “kısıtlamadan kurtulma”, “dengesizlik” ve “üstünlük” şeklinde sınıflandırır (Monro 1951). Leonard Feinberg, mizahın saldırganlıkla olan bağına dikkat çeker:

“1. Eksikliklerine karşı üstünlük ifade ederek kişiye karşı, 2. Toplumsal kurumlara karşı duyulan hoşnutsuzluktan ötürü topluma karşı (Edmund Bergler, mizahı resmî eğitime karşı kızma şekli olarak ele alır; Jacob Levine, mizahı anne-baba otoritesine karşı bir isyan olarak çözümler; ‘gizli komikler’ mizahı topluma karşı bir protesto olarak kullanırlar ve Freud mizahı, ruhsal baskıdan kaçınmak için bir çaba olarak görmüştür.) ve 3. Tanrı, kader, doğa ve ölüme karşı duyulan hoşnutsuzluğu ifade ederek ‘evren’e karşı olan saldırganlık.” (Feinberg 2005: 501)

Gülin Öğüt Eker, gülmenin açık ve gizli işlevlerini oldukça kapsamlı bir şekilde ifade eder:

“Mizahın görünen yönünü yani bedensel tepkisini oluşturan gülmenin açık işlevini, keyif verme ve eğlendirme, eleştirme ve hoşgörü; gizli işlevini ise, başkaldırı, protesto ve tahrip etme, yarar ve zarar verme, sosyalleşme, hayata tutunma, fiziksel iyileştirme, gerilimi azaltma, başarılı savunma mekanizması olma, sorunlarla başa çıkma, savunma ve saldırı, toplumsal tarihin kod ve mesajlarını taşıma, dikkat çekme, itiraz, kabullenme oluşturmaktadır.” (Eker 2014: 30)

İnsanlar, bir kedinin bir köpeği korkutarak kaçırdığını gördüklerinde gülerler. Bu, mizah değil, olay ya da durumun gülünçlüğü ile ilgilidir. Bu durumu gülünç yapan ise sıra dışılığı, tuhaflığı, doğal yasalara aykırılığı, şaşırıcılığı, güçlü bilinenin güçsüz bilinen karşısındaki beklenmedik yenilgisidir. Gülünç bir durum veya olayın birtakım ruhsal ve toplumsal gereksinimler sonucu karikatürize edilmesi, sembol ya da örnek olarak kullanılması ise mizahtr. Dolayısıyla, insanları güldüren ya da güldürebilecek olan şey, mizah için bir araçtır. Bu anlamda mizahın temel araçlarından biri gülünç olanın yanı sıra gülünebilecek olan şeyi de göstermesidir. Yaşamın akışı içinde kimi durum ve olayların gülünçlüğü herkesçe fark edilmez, ancak mizahın onu işaret etmesiyle gün yüzüne çıkar, dikkati çeker ve anlaşılır.

Gülünç olanı işaret etmenin yani mizahın temel amaçları ana hatlarıyla şöyle sıralanabilir:

- 1. Eğlendirme:** İnsanların keyifli vakit geçirmesini, gülmesini, neşelenmesini, sıkıntılarından uzaklaşmasını sağlama mizahın amaçlarından biridir.
- 2. Rahatlatma:** Gerek bireysel gerekse de toplumsal gerginlikleri gidermenin, öfke yatıştırmanın, üzüntüleri hafifletmenin, teselli etmenin, moral yüklemenin bir yoludur mizah.
- 3. Dostluğu ve beraberliği güçlendirme:** Bireyler arasında olduğu kadar topluluklar arasında da birtakım çatışma ve sorunların giderilmesinde, ilişkilerin güçlenmesinde, yakınlaşmanın sağlanmasında aynı şeye gülebilmek, sahip olunan pek çok ortak özellikten daha etkilidir.
- 4. Eleştirme:** Mizahi anlatımla yergisel olduğu kadar övgüsel eleştiri de yapılabilir ve bunlar kimi zaman iç içe geçebilir. Yergisel eleştiri; sorunları, çelişki ve çatışmaları, aksaklıkları, tutarsızlıkları, çıkmazları, kısır döngü-

ri göstermedir. Bunları doğrudan tanımlamak, şikâyet konusu hâline getirmek yerine, gülmeyi tetikleyen bir anlatı üzerinden göstermek, bunların fark edilmesini sağlamak bakımından çoğu zaman mizah daha etkilidir. Mizah, sorunları göstermenin yanı sıra kimi zaman çözüm yolunun ipuçlarını da verir. İleti, övgüsel eleştiri yoluyla da ifade edilebilir. Mizah aracılığıyla, doğru olanın, olması gerekenin örneklendirilmesi, açıklanması da yapılabilir.

5. **Eğitime:** Yönlendirme, algı oluşturma, fark ettirme, örnek ya da model göstermenin araçlarından biridir mizah. Toplum içinde yaşamının gerektirdiği görgü kurallarının, etik değerlerin, doğru tutum ve davranışların öğretilmesi, kısaca kültür aktarımı mizah yoluyla da sağlanmaktadır.

William Bascom, halk edebiyatı ürünlerinin dört temel işlevi olduğunu belirtir: 1. Eğlenme, eğlendirme, hoşça vakit geçirme 2. Toplumsal kurumlara ve törenlere destek verme 3. Eğitim ve kültürün genç kuşaklara aktarılması 4. Toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma (Bascom 2005: 125-151). Bunlara ek olarak İlhan Başgöz'ün belirtmiş olduğu protesto işlevi (Başgöz 1986: 181) bulunmaktadır ki, esasında o da toplumsal ve kişisel baskılardan kurtulma işlevi içinde değerlendirilmektedir. Normal şartlarda gerçekleştirilemeyen zengin-fakir, yönetici-yönetilen mücadelesindeki sınıf çatışmaları; alt sınıftan kişilere yapılan haksızlıklar halk edebiyatı yaratmalarında ifade edilmektedir (Oğuz vd. 2013: 89).

Sözü edilen işlevlerin gerçekleşmesinde oldukça etkili bir araç olan mizahın pek çok türü bulunmakta ve bu konuda kaynaklarda çeşitli sınıflandırmalar yer almaktadır. Anlatım ortamı, şekli, icracısı, kullanılan malzeme, hitap edilen kitle vd. bu sınıflandırmalarda belirleyici temel etkenlerdir. Kupa ve tişörtlere basılı karikatürlerden güldürü programlarına kadar, mizahi anlatım biçiminin, mizah unsurlarının kullanıldığı pek çok alan bulunmaktadır (Sevindik 2017: 37).

Esasında mizah, bir tür değil, bir anlatım biçimidir. Anadolu halkı arasında da mizah; Karagöz, ortaoyunu, meddah gibi temsile dayalı türlerin yanı sıra türküden ağıta, destandan masala, fıkradan atasözü ve deyimlere kadar halk edebiyatının her türünde görülebilen bir anlatım biçimidir. Bu çalışmanın konusu olan yârenlikler de halk mizahının bir ürünüdür.

Yârenliklerin Teselleme ve Fıkralardan Farkı

Yârenlikte, taraflar arasındaki konuşma ve nükteli ifadeler kendiliğinden, anlık olarak, yani herhangi bir tasarı ya da kurgu bulunmaksızın gerçekleşir. Gülünçlüğü, doğallıkla gelişen olay ve durumun sonunda fark edilerek anlatım ortamı bulmaya başlayan yârenliklerin icrası için organize bir ortam veya mekân gerekmez. Yârenlik anlatımı, geleneksel bir nitelik taşımaz; yöre insanının tabiatının, kültürünün doğal bir ürünüdür.

Yârenlikler, gülünç bir anının anlatmaya dönüşme aşamasıdır. Olay veya durum onu yaşayan ya da ona tanık olan biri tarafından anlatıldığında anıdır, ancak başka biri tarafından anlatıldığında öyküye dönüşür. Yârenliklerde gülünç bir anı, öncelikle yaşayanı veya tanığı tarafından sonra da başkaları tarafından anlatılarak öykücüğe dönüşür. Bu anlatımların bazıları, fıkra olduğu gibi güldürmekten başka amaçlara da aracılık edebilecek olgunluğa henüz erişmemiştir. Bu erişimin gerçekleştiği anlatılar “teselleme”dir. Gerçek kahramanlarının hatırlanmadığı ya da ortaya çıktığı yerin dışında da herkesçe tanındığı tesellemeler ise artık fıkradır.

Fıkralar, gülmeye edimini harekete geçirecek unsurlar aracılığıyla konunun örneklendirilmesini, anlaşılmasını, kanıtlanmasını; dinleyici ya da okuyucuyu ikna etmeyi, düşündürmeyi amaçlayan öykücüklerdir. “Sosyal ve siyasi tenkit, keskin zekâ, hazırcı-

vaplık, uyarma ve çeşitli mesajların iletilmesi ve bu iletimin belli bir estetik mesafe ve mizah gücüyle yapılması fıkra türünün işlev özelliklerinin başında gelir.” (Sarıpaya vd.: 665). Fıkralarda olduğu gibi yârenliklerin de kısa ve yoğun bir anlatımı vardır.

Giriş, gelişme ve sonuç düzenindeki genel kompozisyon kuralı fıkralarda olduğu gibi yârenlikler için de geçerlidir. Şükrü Elçin fıkraların bölümlerini şöyle açıklar:

“ ... Bu hikâyelerde vak'a veya düşünce ile ilgili bilgiler ilk basamağı teşkil eder. Tezle, karşı tezin bir bakıma çarpışmasını hazırlayan konuşma (tezâd), münâkaşa ve muhâkeme, gelişmeyi hazırlar. Bu zemin üzerinde sonucu meydana getiren 'hükme' varılır. Fıkranın estetiği bu üç unsurun terkiibinden doğar.” (Elçin 1993: 567).

Yârenlik anlatısını ortaya çıkaran olay veya durumun temelinde genel olarak bir çatışma ve mücadele vardır. Bu; kuşaklar arası çatışma, köy ve kent yaşamı çatışması, kültür çatışması, herhangi bir çıkar çatışması vb. olabilir. Köylülerin hem doğayla hem kendileriyle hem de birbirleriyle, kimi zaman yoklukla, kimi zaman karşılaştıkları hak-sızlıklarla verdikleri mücadeleler ve beklentinin gerçekleşmemesi durumu ya da mağdu-riyet, hazırcıvaplılıkla nükteli bir şekilde ifade edilir.

Bu anlatıların kahramanları da anlatıcıları da köy halkıdır. Gülmeyi sağlayan et-kenlerden biri de anlatıcıdır. Yârenlikler, fıkralarda olduğu gibi herkes tarafından anlatı-labilir, ancak bazıları bu konuda daha başarılıdır. Yârenlik anlatıları köyde belirli kişiler üzerinde yoğunlaşmış olsa da muhtar, bekçisi, imam, öğretmeni, çobanı, şoförü, bak-kalı ile kadın erkek, yediden yetmişe her köylü buna dâhil olabilir.

Yârenliklerde anıyı gülünç kılan unsurların başında onu yaşayan kişi ya da kişiler gelir. Dolayısıyla yârenliğin anlatım ortamı, başlangıçta bu kişi/kişileri tanıyan köy gibi küçük bir çevreyle sınırlı kalır. Bir yârenliğin bu küçük çevrenin dışına çıkabilmesi, gülünçlüğünü sağlayan etmenin özneye değil, olay ya da duruma bağlı olduğunu gösterir. Bu nitelikteki bir yârenlik anlatısı fıkralaşmaya adaydır. Böylece, gülünç olan olay ya da durumun gerçek öznesinin önemi kalmaz. Farklı adlar, hatta herkesçe bilinen fıkra kahramanları özneye dönüşebilir ve gülünç olanı göstermek, amaç olmaktan çıkarak araca dönüşür.

Bahtin, söylemlerin birincil (basit) ve ikincil (karmaşık) olmak üzere iki türde ol-duğunu; oluşum süreçleri boyunca, dolayimsız söylem iletişiminde oluşan birincil söy-lem türünün (sözlü diyalogun belirli türleri: salon, ahbaplar, ailevi-gündelik, sosyopolit-ik, felsefi, vb.); iletişimin organize olduğu koşullarda ortaya çıkan ikincil söylem türleri (edebî, basımsal, bilimsel) tarafından özümseme dönüştürüldüğünü belirtir:

“Karmaşık türlerin bileşimine katılan bu birincil türler başkalaşım özel bir karakter edinir, fiili gerçeklikle ve başka gerçek sözcelerle olan dolaysız ilişkilerini yitirirler; örneğin romandaki gündelik diyalog replikleri ya da mektuplar, biçimlerini ve gündelik anlamlarını ancak romanın içeriği düzleminde korur. Fiili gerçekliğe ancak bir bütün olarak roman aracılığı ile girerler, yani gündelik yaşam olarak değil, edebî-sanatsal bir olay olarak.” (Bahtin 2021: 67, 71)

Henüz bir anlatıya dönüşmemiş olan gülünç bir durum ya da olayın söze dökülüşü, onu yaşayan veya ona tanık olan kişi/kişiler tarafından ilk dile getirilişi, Bahtin'in ileri sürdüğü gibi “birincil söylem” niteliği taşır. Ancak anı anlatımı niteliğindeki bu ifade, başkaları üzerindeki güldürücü yönü fark edildiğinde ve estetik mesafe de kazanarak anlatmaya dönüştüğünde “ikincil söylem” türü özelliği taşımaya başlar. Köylülerin kendi aralarında anlatıp güldükleri yârenliklere, zaman içinde köyün dergi ve gazetesinde yayımlandığında veya sosyal medyada paylaşıldığında, konuyu anlaşılır kılar, mekânı ve kişileri tanıtmaya, tasvir etmeye gereksinimiyle açıklamalar eklenmektedir. İlk ağızda kullanılan nükteli ifade ve konuşma dili, sonraki anlatımlarda merkez rolünü

büyük oranda korumakla birlikte hitap edilen kitleye göre değişmekte, dilsel daire de genişlemektedir.

Yârenlik; ham, işlenmemiş, anonimleşmemiş fıkradır. Henüz fıkralarda olduğu gibi, topluma mal olmamış; yani kişi, olay, durum ve nükte özünü kaybetmemiş, kurgulanmamış, değiştirilmemiştir. Kahramanları da anlatılan durum veya olay da gerçektir. Yârenliğe konu olan durum veya olay, yakın bir zamanda gerçekleştiği için de kimi hayatta, kimi ise yakın bir zamanda vefat etmiş olan kahramanları, köy halkı tarafından doğrudan ya da gıyaben tanınırlar. Dolayısıyla “köy fıkrası” olarak nitelendirilebileceğimiz yârenlikler, henüz mahallî veya ulusal fıkra niteliği kazanacak kadar yaygınlaşmamış anlatılardır. Bu yönüyle tesellemelere benzer, ancak tesellemeler yalnızca gülünç anıların anlatımı değildir.

Anadolu'nun çeşitli yörelerinde, köy halkı arasında “misal vererek anlatma”, “öyküleme”, “açıklama”, “örnekleme”, “yakıştırma”, “eğlenceli hikâye” vb. olarak tanımlanan “teselleme” kelimesi, sözlü gelenekte farklı türleri (atasözü, tekerleme, hikâye, masal, fıkra vd.) karşılamak üzere kullanılmaktadır (Güneş Ulus 2018: 20). Metin, hangi sözel doku ve bağlamda oluşturulduğuna bağlı olarak örneğin bir yerde atasözüyken bir yerde fıkra olarak anlatılabilmektedir. Yârenliklerde ise asıl amaç; misal vererek açıklamak, eleştirmek, düşündürmek ve ders vermektir ziyade; doğrudan olay ya da durumun gülünçlüğünü, kahramanlarının kıvrak zekâsını, hazırcıvaplılığını, nüktedanlığını göstermek; eğlenmek, hoş vakit geçirmektir.

Bu çalışmanın teorisine göre, bir anlatının yârenlikten tesellemeye, tesellemeden fıkra, atasözü ve deyim dönüşmesi; kişi, olay/durum, fikir unsurlarının anlatıda kazandığı ağırlığa, öncelik sırasına bağlıdır. Yârenlikte kişi ve olay; tesellemede kişi, olay ve fikir; fıkrada olay ve fikir; atasözünde fikir ve öğüt unsuru ağırlık kazanır. Deyimde ise doğrudan bir anlatım birimi (sözcük öbeği) olarak dile dâhil olur. Bahtin'in belirttiği üzere, “Dil, yaşama (dili gerçekleştiren) somut sözceler aracılığıyla nüfuz eder, yine somut sözceler aracılığıyla yaşam da dile nüfuz eder.” (Bahtin 2021: 68).

Yârenlik ve teselleme anlatısı; gerçek öznelerinin yeni nesil ve değişen sosyal yaşamla birlikte unutulduğu, tanınmadığı bir aşamada dahi varlığını sürdürabiliyorsa fıkraya; olay ve durumun unutulmasına rağmen iletmek istediği tez ya da ders varlığını sürdürüyorsa atasözüne dönüşür. Bu mükemmel ve doğal damıtımı gerçekleştiren halktır. Halk, anlatıları sıkı bir süzgeçten, elekten geçirir. İşte bu süzgeç, kültürdür. Yani, yârenliklerin hepsi tesellemeye; tesellemelerin hepsi de fıkra ya da atasözüne dönüşmez. Halkın uygun gördüğü, kültürün doğal yapısında kendisine yer bulabilen, bir gereksinimi karşılayabilen anlatılar bu değişimi yaşar ya da zaman içinde yok olur. Bilindiği üzere, özellikle sözlü kültür ürünleri; sosyal, kültürel, coğrafi, ekonomik, teknolojik vd. koşullara göre değişim göstermektedir. Von Sydow'un ifadesiyle “oicotypes” (ekotip) oluşmaktadır (Sydow 2005: 109).

Yârenlik Örnekleri

Örnek 1:

TEMYİZ

Köyümüz Dalakçı halkından rahmetli Faik emmi, bir olaydan dolayı mahkemelik olur. Hâkim karşısına çıkar ve suçlu bulunur. Hâkim, son kararını açıkladıktan sonra Faik emmiye;

-Yargıtayda temyiz hakkınız vardır, der.

Bunun üzerine Faik emmi şöyle cevap verir:

-Hâkim bey, siz heç kirlitmeseniz de, ben de temizletmesem olmaz mı? (Köksal vd. 2020: 25)

Enver Naci Gökşen, 1973 yılında Türk Folklor Araştırmaları dergisinde “Ünlü kişilerimizin yanında, kenarda köşede kalmış birçok ünsüz kişilerin fıkraları, hoş sözleri de vardır. Yaygınlaşmamış, dar bölgelerde kalmış sosyal yaşamımız, halk felsefemiz için çok zengin araç gereç olacaktır. Ne var ki bu tür fıkra hikâyeler henüz toplanmış değildir.” diyerek bu alanda Kâzım Yedekçioğlu tarafından yazılmış “Övünmek gibi Olmasın ama Kayseriliyim” adlı kitabı tanıtır. Yedekçioğlu, kitabında, fıkraları iki bölümde toplamıştır: “Adsız Kayseri Fıkraları”, “Yaşanmış ve Belli Kişilerle İlgili Fıkralar.” Gökşen’in kitaptan seçtiği örneklerden biri şöyle:

HA SEN PİS ETMESEN DE

Pirli'nin Hacı Hüseyin Ağa'nın açtığı bir davayı hâkim reddeder:

-Davayı, der, reddediyorum; beğenmediysen temyiz edersin.

Peşin sözlü olan H. Hüseyin Ağa, hâkimin şöyle yüzüne bakar:

-Ha, der, sen pis etmesen de ben de temiz etmesem olmaz mı?.. (Gökşen 1973)

Biri Kırşehir'den diğeri Kayseri'den derlenmiş bu iki anlatıda da olayın yaşanmış olduğu ve kahramanlarının da kimlikleri belli, gerçek kişiler olduğu belirtilmektedir. Burada bir anlatının yaygınlaşarak eş metinlerinin ortaya çıkması söz konusu olabileceği gibi, farklı kişiler tarafından aynı durumun yaşanması ve aynı yanlış anlama ya da anlamazlıktan gelmeyle aynı nükteli cevabın verilmiş olması ihtimali de bulunabilir. Ancak burada görülüyor ki, anlatıda gülünçlüğü sağlayan asıl etken kahraman değil, olaydır. Dolayısıyla bu anlatının, kendine farklı yerlerde, farklı zamanlarda, farklı kahramanlar bularak fıkralaşmaya uygun bir yapıya sahip olduğu söylenebilir.

Günümüzde bu anlatılar hem sözlü hem yazılı hem de ikincil sözlü kültür ortamından izler taşır. Halk edebiyatının diğer türlerinde olduğu gibi, yârenlik de, dile getiren, yazıya geçiren ya da sanal ortamda paylaşan sonraki anlatıcıların müdahalelerine açıktır. Özellikle giriş bölümünde, anlatıcının konuyu anlaşılır kılabilmek için yaptığı “ara söz” (digression) olarak adlandırılan açıklama ve yorumlar yer alır. Dolayısıyla en özgün kısım, hem ağız özelliklerinin hem de cümlelerin en fazla muhafaza edildiği ve doğrudan iletildiği diyaloglar gibi görünse de zaman içinde, anlatıcılara bağlı olarak onların da değişmesi mümkündür. Ara sözün artması, bir bakıma yârenlik anlatısının köyün dışına çıkmasıyla, yani anlatım alanının genişlemesiyle ilgilidir. Nitekim anlatıcı, köye özgü olduğunu ve dışardakiler tarafından bilinmeyeceğini varsaydığı bilgileri, konunun anlaşılabilirliğini artırmak amacıyla, anlatının başında verme gereksinimi duyar. Dalakçılıların, köyün dergisinde yayınlanması için göndermiş olduğu bu örnek anlatılarda da ara sözlerin arttığı gözlemlenir. Nitekim köylüler, kendi aralarındaki sohbetlerde bu açıklamalara gereksinim duymayacaktır.

Örnek 2:

HIDIRELLEZ

Dalakçı köyünde, Hıdırellez zamanında nişanlı çiftlerin aileleri, tüm köylüleri de çağırarak hep birlikte büyük bir piknik yaparlar. Bu piknik genellikle yeşillik ve sulak bir yer olan Dalgara'da yapılır. Yine bir Hıdırellez pikniğinde biraz eğlenip oynandıktan sonra sıra yemek yemeye gelir. Sofralar kurulur. Yemekte âdet gereği, üzeri bol etli bulgur pilavı sunulur ve hep birlikte yemeye başlanır. Sofrada adamın biri, pilavın çok etli olan bölümlerinden hızlı hızlı yemektedir. Bir, iki, üç derken beşinci lokmada et, adamın boğazında kalır ve can havliyle etrafındakilerden yardım ister:

-Eooovvv, yüreğime durdu, biriniz sumsuğuyla sırtıma vursun, ula!

Adamın böyle açgözlüce yemek yemesine çok sinirlenen Postallı'nın Hacı emmi şöyle der:

-Kalkayım da depişimle vuruyum mu? (Köksal vd. 2020: 79)

Fıkralarda olduğu gibi, yârenliklerin de sonuç bölümünde, nükteli bir ifadeye yer verilir. Nükteyi sağlamak üzere tersleme (ironi), ima, abartma, kişileştirme, benzetme, tezat gibi çeşitli yöntemlerden yararlanılır.

Gülmeyi sağlayan beklenmedik söz ve davranışların, sıra dışılığın, doğal yasalara ve mantığa aykırılığın, saflığın, bilgisizliğin, beceriksizliğin, şans ve tesadüflere bağlı sonuçların; gerginliğin giderilmesi, rahatlama, katarsis gibi bireysel ya da toplumsal bilinçdışına bağlı etmenlerin açıklanmasını sağlayan tüm teori ve kuramlara ek olarak yârenliklerde kahramanın kişiliği de oldukça önemlidir.

Yârenliklerde; şekil ve hareketlerin, vaziyet ve kelimelerin komikliği, karakterle doğrudan ilgilidir. Gülünen unsurların başında, köyde kişilik özellikleri hemen herkes tarafından bilinen anlatı kahramanı gelir. Nedeni yukarıda sözü edilen teoriler ışığında açıklanabilecek şekilde, komiklik algısı oluşturmuş bir kişinin her söz ve davranışında insanlar bir tür koşullanmayla gülünecek bir şey aramaya başlarlar ve bulurlar. Öyle ki anlatıda yer alan olay veya durum yine herkesin tanıdığı başka bir köylünün adıyla anlatıldığı gibi aynı etkiyi yaratmayabilir.

Anlatı kahramanının kendisinden beklenenin dışında bir söz ya da davranışı nasıl güldürüyorsa, herkesin kendisinin beklediği gibi, kişiliğine uygun bir söz ve davranış sergilemesi de, yani kişiliğiyle tepkilerinin çelişiyor olmasının yanı sıra örtüşüyor olması da onu tanıyanların gülmesine neden olur. Örneğin, külüstür ve bakımsız arabasından çok memnun olan ve ona asla laf söyletmeyen birinin her durumda bu tutumunu devam ettirmesi hem zıtlık hem de tutarlılık yönüyle güldürür.

Örnek 3:

SAĞLAM FREN

Dalakçılı köylüler, Cemal emminin minibüsüyle bir düğüne gitmektedirler. Araba içinde koyu bir sohbet başlar. Arada bir de Cemal emmiye inceden inceye laf atılır:

-Cemal, arabanın freni tutuyor mu, yoksa Allah'a emanet mi gidiyoruz?

Cemal emmi de;

-Ne diyosunuz ula! Bu arabadaki fren hiçbir arabada yok, der.

Tam o sırada yokuş aşağı inmekte olan minibüs hızlanır ve bir türlü yavaşlamaz.

Milleti bir telaş alır:

-Frene bas, frene bas! Ne oluyor Cemal, araba durmuyo mu yoğsam?

Cemal emmi de sakin bir şekilde;

-Yok yok, birazdan durur, der.

Gerçekten de araba düzlüğe geldiğinde yavaşlar, yavaşlar, daha sonra da durur.

Cemal emmi arkadakilere dönerek şöyle der:

-Bakin! Ben size, "Durur!" demedim mi? (Köksal vd. 2020: 13)

Külüstür arabasının çok sevilmesi, zıtlık; Cemal emminin arabasına olan tutkusu konusunda her seferinde bir şekilde haklı olduğunu ispatlaması ise tutarlılık ile ilgilidir. Dolayısıyla, uyumsuzluk ve zıtlığın yanı sıra kimi durumlarda uyum ve tutarlılık da gülmeyi sağlar. Bergson, bu durumu şöyle açıklar:

"(...) İnsanların sade kusurlarına değil, bazen meziyetlerine de güleriz. Meselâ Alceste'e bunun için gülüyoruz. Denecek ki burada gülünç olan Alceste'in namusluluğu değil, namusluluğun onda aldığı hususi şekildir. Evet, Alceste'deki garabettir ki onun namusluluğunu gülünç yapıyor; önemli olan nokta da buradadır (...) Bir kusurda, hatta bir meziyete gülünç olan şey kusur ve meziyete haberi olmadan râm olmalar, istenmeden olan jestler, şurudan kaçan sözlerdir." (Bergson 1997: 92, 97)

Kahramanın yanlış mantık yürütmesi, yanlış anlaması, herhangi bir konudaki has-sasiyeti veya bilgisizliğinden yararlanılarak yapılan kandırma ve korkutmaya dayalı

şakalara maruz kalmasının yanı sıra kıvrak zekâsı, hazırcevaplığı, nüktedanlığı ile olay ve durumlara yaklaşım şeklindeki farklılık, ilginçlik de köy halkı tarafından gülünç bulunur.

Örnek 4:

MADIMAK YEMEĞİ

Köyümüzün nüktedan adamlarından rahmetli Millasan emmi, yıllar önce bir gün Milla emmilere günlüğe gider. Günlüğe gidenin yemeği de âdet üzere, o ev sahibine aittir.

Ev sahibinin eşi İrebiye teyze madımak pişirir, yemek arası verildiğinde, Millasan emminin önüne koyar. Bir olur, iki olur, üç, beş derken her yemekte Millasan emminin önüne madımak gelir. Madımak ile arası pek iyi olmayan Millasan emmi, artık dayanamayarak İrebiye teyzeye sorar:

-İrebiye bacı, bu madımağı nasıl pişiriyon güü?

İrebiye bacı da başlar anlatmaya:

-Vuu, gurban olduğuum, sabah erkenden harman yerine çıkıyom, öğleye kadar ne toplarsam eve gelip güzelce yıkadıktan sonra nacak ile gıyiyom, sonra pişirip önüne getiriyom.

Madımdan iyice bıkan Millasan emmi;

-İrebiye bacı, niye bu kadar zahmet çekiyon güü? Sen heç yorulma, beni sabah erkenden harman yerine örkle, orada yayılayım daha iyi vallahi, der. (Köksal vd. 2020: 11)

Yöreye özgü ağız özellikleri, ses değişimleri, sözcükler hakkında önemli veriler içeren bu anlatılar dil bilimi araştırmaları açısından da büyük önem taşımaktadır. Yârenliklerin kahramanlarına ait ad ve lakaplar dahi köyün kültürüne ait pek çok veri sunar. Bu anlatı da, “emmi, bacı, teyze” gibi akrabalık adları; “vuu, güü” gibi yöreye özgü seslenme ve ünlem şekilleri; “günlüğe gitmek”, “yevmiye çalışmak” gibi kavramlar; “örkleme”, “yayılmak” gibi hayvancılığa dair sözcükler ya da “nacak” gibi kullanılan alet adları; “madımak”, “cacık” gibi bitki adlarına dair bilgiler içeriyor.

Madımak bitkisi, bölgenin coğrafi ve iklimsel özellikleri hakkında bilgi verir. Bu bitkinin toplanış şekli, yemeğinin yapılması, yemek kültürüne dair bilgi verir. Bu bitkinin toplandığı ve bol olduğu yer harman yeridir. Böylelikle tarım kültürünün bir parçası olan “harman” sözcüğü ve zamanla yok olmakta olan “harman yeri” kültürüne değinilmiştir.

Bu anlatıda, mizah unsurunun ortaya çıkmasına zemin hazırlayan çatışma, İrebiye bacının her gün aynı yemeği vermesi ve günlükçü Millasan emminin bu yemeği aslında hiç sevmemesidir. Burada ihtiyacın karşılanmaması nedeniyle çatışma meydana gelmektedir. Sonrasında ihtiyacı karşılanmayan tarafın bunu gönül kırmayacak şekilde dile getiriş şekli nükteli bir ifadeyle sağlanmaktadır.

Bu anlatılar; bir köyün toplumsal değerleri, kültürü, sosyoekonomik durumu hakkında veriler sunmanın yanı sıra, mizah yoluyla genç kuşaklara davranış modelleri de sunmaktadır.

Örnek 5:

ANA GARIŞI

Rahmetli Faik emminin karısı Ayşe teyze sofraya biraz sızgıt getirir. Ayşe teyze mutfaka geri gittiğinde, o dönem çocuk olan oğulları rahmetli Tahsin emmi, eti aldığı gibi cebine doldurup dışarı kaçar. Ayşe teyze mutfaktan geri geldiğinde bakar ki etin yerinde yeller esiyor. Buna pek sinirlenen Ayşe teyze ardı ardına başlar bedduaya:

-Allah belanı versin Tahsin, zehir zıkkım olsun Tahsin, yaşın karaalsın, urum tohumuuu, gâvuuuur!

Tahsin emmi, bunca karişa (bedduaya) rağmen, dışarıda cebinden eti çıkartır ve iştahlıca yemeye başlar. Bu sırada oradan geçmekte olan ağabeyi Mustafa'nın karısı görür. Tahsin emmi o kadar iştahlı yemektedir ki Mustafa emminin karısının da canı çeker, dayanamaz ve:

-Tahsin, ha ne var azıcık da bana veriii la, der.

Tahsin emmi;

-Vallahi yenge, anamın garişlarına ortak olursan veririm, der. (Köksal vd. 2020: 17)

Anlatıda yer alan beddua şekilleri dahi başlı başına, bir toplumun kültürünü oluşturan zihniyeti, tarihi hakkında veriler sunar. Şehre göçmüş, eğitim görmüş yeni nesil, aynı köyden olmasına rağmen, kızdıklarında bu bedduaları kullanmamaktadır. Eski kuşakla birlikte bu kültürel unsurlar da zamanla yok olup unutulacaktır. Ancak bu sözlü kültür ürünlerinin yazıya geçirilmesi, o kültürün bir zamanlarki varlığına dair bir belge niteliği taşıyacaktır.

Örnek 6:

ALMANYA'DAN GELMİŞ

Nizam Çavuş'un çocuklarından köyde yaşayan Millasan emmi, Almanya'dan gelen kardeşi Veyis emmilere misafirliğe gider. Misafirlikte çocuklar su ikramında bulunur. Millasan emmi suyu içer ama Veyis emmi suya pek yanaşmaz.

-Niye içmiyorsun, diye sorulunca da Veyis emmi;

-Valla biz Almanya'da susayınca bira içiyok, der.

Aradan birkaç gün geçer. Millasan emmi, eşeğini çeşmeye sulamaya götürür. Eşek hatıla varınca suyu biraz koklar, pek içmeye yanaşmaz. Buna sinirlenen Millasan emmi, eşeğe söylenir:

-Niye içmiyon donguzz? Sen de mi Almanya'da geldin? (Köksal vd. 2020: 162)

Köylülerin, çocuklarının eğitimi ve iş gibi nedenlerle büyük şehirlere göç etmesi, yurt dışına yerleşmesi de birtakım kültürel çatışmaların ortaya çıkmasına neden olmuş ve bunlar da yârenliklere yansımıştır.

Örnek 7:

TUZ MU YALADIN...

Köyümüz halkından şu an Kayseri'de ikamet eden Bekir Köksal'ın oğlu Onur, bir otobüs firmasında muavinlik yaptığı sıralarda garda bütün yolcuları bindirir, bilet kontrolü yapar ve şoföre;

-Yolcular tamam, hareket edebiliriz, diye seslenir.

Otobüs hareket eder. Otobüs hareketlenir hareketlenmez yolcunun biri su ister. Aynı yolcu beş dakika sonra bir daha su ister. Bir daha, bir daha derken su istemesinin arkası kesilmemektedir. Buna dayanamayan köylümüz Onur, yolcunun yanına yaklaşıarak;

-Dayı, otobüse binmeden önce tuz mu yaladın! Bindüğinden bu yana arabada su bırakmadın, diye çıkışır. (Köksal vd. 2020: 81)

Muavinin duyduğu rahatsızlık, nükteli bir sözle gülünç bir anıya; bu anı da belli bir anlatım ortamı bularak yârenlik anlatısına dönüşmüştür. Olayın gülünçlüğü, öznesinin önüne geçtiğinde ise anlatı, fıkraya dönüşecek ve belki de "tuz yalamış" ifadesi, aşırı derecede susama ve su içmeye doyamama durumunu anlatmak için bir deyim hâline gelecektir.

Sonuç

Dalakçı köyünde söz şakası, nükteli ifadelerin yer aldığı dostça konuşma ve anıların anlatımı için kullanılmakta olan “yârenlik”; geleneksel yâran sohbetlerinden farklı olarak başlı başına bir mizahi anlatı türüdür. “Fıkraların çekirdeği” olarak tanımlayabileceğimiz yârenlik anlatıları, belli bir meclis veya sohbet ortamı aranmaksızın günlük hayatta yeri geldiğinde, uygun olan her ortamda anlatılmaktadır. Bu çalışmada, “Yârenlikleriyle Köyümüz Dalakçı-I”de yer alan 155 anlatı metni incelenmiş, örnek anlatılar üzerinden yârenliklerin ortaya çıkış şekilleri, işlevleri, mizahi özellikleri, fıkra ve tesellemelerden farkı üzerine tespitlerde bulunulmuştur.

Köy gibi küçük bir çevrede gerçek kişi, olay ve durumlara dayanan gülünç anıların anlatımı olan yârenlikler, bu çalışmanın teorisine göre, güldürmekle birlikte bir konuyu açıklamak, örneklendirmek amacı da taşıdığına tesellemeye dönüşür. Yârenlik ve teselleme, anlatıda olay veya durumun önem kazanarak gerçek kahramanlarının unutulması ya da herkesçe bilinen ünlü bir kişiye dönüşmesiyle fıkraya; anlatıdan geriye yalnızca fikir, ders kaldığında ise atasözüne dönüşür. Buradan hareketle, birçok farklı yolla ortaya çıkan atasözlerinin kaynaklarından birinin de yârenlikler olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, kimi atasözü ve deyimlerin ortaya çıkışları ile ilgili olarak sonradan yakıştırılan veya uyarlanan hikâyelerin yârenlik olduğu söylenemez; çünkü yârenlikte olay, durum ve kişiler gerçektir.

Yârenlikler genellikle, kahramanlarının kişiliği ile anlam kazanmakta ve onları tanıyanlarca daha iyi anlaşılmalıdır. Bu tür yârenlikler genelleşerek fıkralaşmaya çok uygun değildir. Gülme ve eğlenmeyi sağlayan unsurun doğrudan kahramana bağlı olduğu bu tür anlatıların ömrü kısadır, çünkü ortaya çıktığı yerin dışında tekrarlanma olasılığı zayıftır. O bölgenin eski kuşakları ile birlikte yok olacağından dolayı bu tür anlatıların derlenmesi, yerel kültür tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.

Fıkralaşmaya uygun yârenlik anlatıları ise anlatılacağı bölgenin ya da ortamın kültürüne uyarlanarak özgünlüğünü kaybedebilir. Örneğin madımağın yetişmediği, dolayısıyla bu bitkiyi tanımayanların bulunduğu bir bölgede anlatıcı, yemeği yapılabilen başka bir bitki adını kullanabilecektir. “Sızgıt” yerine başka bir yiyecek adı kullanılacak, bedduaların içeriği de değişecektir. Yerel söz ve ifadeleri içeren bu anlatıların derlenip yazıya geçirilmesi, ağız çalışmalarına da katkı sağlayacaktır.

Diğer halk anlatıları gibi yârenlikler de kültür tarihi açısından önemlidir ve sözlü tarih çalışmalarında değerlendirilebilir. Nitekim bu anlatılar bir yöreye, köye özgü olan yaşayış, düşünüş biçimine, sosyokültürel özelliklere ait veriler taşır. Bir köy halkının hayatı, çeşitli olay ve gelişmelerin halk üzerindeki yansımaları, gündelik hayatın tarihi açısından halk edebiyatına yönelik bu tür derleme ve incelemelerin önemli olduğu görülmektedir.

YAZARLARIN KATKI DÜZEYLERİ: Birinci Yazar %100.

ETİK KOMİTE ONAYI: Çalışmada etik kurul iznine gerek yoktur.

FİNANSAL DESTEK: Çalışmada finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI: Çalışmada potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAK KİŞİLER

Süleyman Köksal: 1942 doğumlu, Dalakçı köyünün eski muhtarı.

Murat Köksal: 1973 doğumlu, “Dalakçı Gazetesi” ve “Köyümüz Dalakçı” dergisinin editörü.

KAYNAKÇA

Atlı, Sağıp. “Türkiye’deki Geleneksel Sohbet Toplantıları Üzerine Bir Değerlendirme”. Millî Folklor 117 (Bahar 2018): 88-101.

Bahatin, M. Mihail. Söylem Türleri ve Başka Yazılar. Çev. Okan N. Çiftci. İstanbul: Metis Yayınları, 2021.

- Bascom, William R. "Folklorun Dört İşlevi". Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2. Çev. Ferya Çalış. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2005.
- Başgöz, İlhan. "Türk Halk Edebiyatında Protesto Geleneği". Folklor Yazıları: 181-191. İstanbul: Adam Yayınları, 1986.
- Bergson, Henri. Gülme. Çev. Mustafa Şekip Tunç. İstanbul: MEB Yayınları, 1997.
- Eker, Gülin Öğüt. İnsan Kültür Mizah. Ankara: Grafiker Yayınları, 2014.
- Ekici, Metin ve Pınar Fedakâr. "Ege Üniversitesi' Deneyimleriyle Somut Olmayan Kültürel Mirası 'Yaşatarak Koruma'". Millî Folklor 100 (2013): 50-60.
- Elçin, Şükrü. Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları, 1993.
- Erbaş, İbrahim. Kırşehir Dalakçı Köyü Sözcüğü-Folklor-Geçmiş Günler. Ankara: Ürün Yayınları, 2015.
- Feinberg, Leonard. "Mizahın Sırrı". Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2. Çev. Ali Çelik-F. Gül Özyazıcıoğlu Koçsoy. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2005.
- Gökşen, Enver Naci. "Halk Fıkraları ve 'Öğünmek Gibi Olmasın Ama'", Türk Folklor Araştırmaları 292 (Kasım 1973).
- Güneş Ulus, Asuman. "Türk Halk Edebiyatında 'Tesellemeler'". Millî Folklor 118 (Yaz 2018): 19-26.
- Köksal, Murat ve Asuman Güneş Ulus. Yârenlikleriyle Köyümüz Dalakçı-I. Ankara, 2020.
- Monro, D. H. Argument of Humor. Melbourne: Melbourne University Press, 1951.
- Oğuz, M. Öcal ve diğer. Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. Ankara: Grafiker Yayınları, 2013.
- Sarpkaya, Seçkin ve Erhan Solmaz. "Mizah ve Mekân İlişkisinde Tebriz: Latifeler, Eşekler Kahvesi ve Dübeler". Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi 10/2 (2021): 661-680.
- Sevindik, Azem. Türk Halk Kültüründe Mizah Ekolojisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017.
- Sydow, Carl Wilhelm von. "Coğrafya ve Masal Ekotipleri". Halkbiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar 2. Çev. Tuğçe Işıkhân. Ankara: Geleneksel Yayıncılık, 2005.